

Облыстық №2 әмбебап ғылыми кітапханасы
Әдістеме – библиография бөлімі

«Ерлік толы даламыз, батыр біздің бабамыз»

/батыр Аманкелді Имановтың туғанына 145 жыл/

Библиографиялық көрсеткіш

Арқалық - 2018

Құрастырушыдан

«Ерлік толы даламыз, батыр біздің бабамыз» атты библиографиялық көрсеткіш даңқты батыр, 1916 жылғы Торғайдағы кедейлер көтерілісінің басшысы жалынды большевик, азамат соғысының қаһарманы Аманкелді Имановтың туғанына 145 жылдығына орай шығарылып оқырман назарына ұсынылып отыр.

Аманкелді Имановтың есімі ержүректіліктің, қайтпас қайсарлықтың, революция ісіне қалтықсыз берілгендіктің үлгісі ретінде Кеңес Одағының қаһармандық шежіресіне мәңгі енді. Ол қалың бұқара ортасынан шыққан коммунист-революционер, өз Отанын, халқын жан-тәнімен сүйген патриот.

Қазақ халқының батыр ұлы Аманкелді өзінің бүкіл саналы да ерлікке толы өмірін большевиктер партиясының ісіне арнады. Ол қарапайым шаруалар арасынан шығып, саналы күрескер дәрежесіне көтерілді. Оның атын шығарған жеке басының қасиеттерінің арасында қажыр-қайратқа толы батырлығы, шындық пен әділдік сүйгіштігі, халық ісіне ақырына дейін берілгендігі оны басқалардан даралап, ерекшелеп тұрды.

Халық батыры Аманкелді Иманов бейнесі жыл өткен сайын әр қырынан ашылып, толығып келеді. Елін сүйген, халықтың қамын жеген ардагердің бүкіл өмір жолы бүгінгі ұрпаққа патриоттық, отаншылдық тәрбие берудің өшпес өнегесі. Батыр өмірінің үлгілі өнегесі соңғы ұрпақ санасында да берік қалыптасып, жалғаса бермек.

Библиографиялық көрсеткіш «Азаттық үшін алысқан ер», «Азаттық туын көтерген, халықтың ұлы – қас батыр!» атты бөлімдерден тұрады. Сонымен қатар мерзімді басылым беттерінде жарияланған батыр туралы естеліктер мен толғаулар, өлеңдер берілген. Аманкелді Имановтың өмірі мен қызметінің қысқаша хроникасы жазылған. Халық батыры туралы жазылған әдебиеттер және мерзімді басылымдарда жарияланған мақалалар тізімі әліпбилік ретпен орналасқан.

Библиографиялық көрсеткіш тарихшыларға, ғылыми қызметкерлерге, оқытушылар мен студенттерге ел тарихын білгісі келетін барша оқырман қауымға арналған.

«Азаттық үшін алысқан ер»

Жасынан омыраулап өрге ұмтылды,
Қаймығып қас дұшпанның сағы сынды.
Топтанып тобыр кедей паналайтын
Асқар тау болды биік елге ықтынды.

Нұрхан Ахметбеков

Аманкелді Үдербайұлы Иманов (1873-1919), халық батыры. Қазақ халқының 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісі басшыларының бірі, Қазақстандағы Азамат соғысының қаһарманы. Торғай уезінің Қайдауыл болысында (қазіргі Аманкелді ауданында) 1873 жылы 3 сәуірде дүниеге келген. Аманкелді жеті жасында әкесінен, он үш жасында анасынан айырылады. Сегіз жасынан он екіге келгенше ауыл молдасынан арабша оқыды. Он екі жасынан он алты жасқа дейін Дулыға өзенінің бойындағы Әбдірахман ишанның медресесінде оқиды. Он алты жастан кейін байларға жалданып жұмыс істейді. Аманкелдінің немере ағасы Көшімбек орысша-қазақша екі жылдық мектеп ашып, сол мектепте Аманкелді де екі жыл оқып, орысша сауатын ашады.

1905-1907 жылдары орыстың бірінші революциясының азаттық идеясы ықпалымен шаруалардың байларға қарсы қарулы күресіне қатысты. Социал-демократтардың жергілікті жердегі большевиктер тобымен тығыз байланыс жасап, шаруалар бұқарасының ұлт-азаттық күресін басқарушы ретінде Торғай даласына атағы жайылды. Ә. Жанкелдин, Н. Токарев, И. Денисов, Ә. Майкөтов, И. Деев т.б. демократиялық интеллигенция өкілдерімен байланыс орнатты.

1896-1911 жылдары патша өкіметі оны «сенімсіз» адам деп, бірнеше рет түрмеге отырғызды.

Көтерілісшілер сапына Ырғыздың, Қостанайдың, Ақтөбенің, Байқоңыр руднигінің, Шоқпаркөл тас көмір кенінің және Орынбор-Ташкент темір жолының жұмысшылары келіп қосылды. Аманкелді Иманов Торғай, Қостанай, Ырғыз, Ақтөбе уездерінен, ішінара Сырдария, Ақмола және Сырдария облыстарынан көтеріліске шыққан қазақтардың басын қосып, оларды қару-жарақты қолдана білуге және ұрыс жүргізу тәсіліне үйретті. Қару-жарақ шеберханаларын ұйымдастырып, өзін көтерілісшілердің қабілетті іскер басшысы ретінде танытты, жазалаушыларға қарсы қарулы күресті Қазан төңкерісі жеңіп шыққанға дейін жүргізді. Көтерілісті басып-жаншу үшін патша үкіметі генерал А. Д. Лаврентьевтің басшылығымен арнаулы жазалау корпусын қалыптастырды.

Аманкелді 1918 жылы 21 наурыз – 2 сәуірде Орынборда болған Торғай Кеңестерінің тұңғыш съезіне қатысты. Торғай даласының әскери комиссары болып тағайындалды.

Қазан революциясының алғашқы күндерінен-ақ Аманкелді бұрынғы көтерілісшілерден қызыл партизандар отрядын құрып, Кеңес өкіметін қорғау күресіне белсене араласты. 1918 жылы шілдеде Кеңес қызметкерлерінің бір тобын басқарып, Торғай уезінде ауылдық және облыстық Кеңестердің сайлауын өткізді.

Азамат соғысы жылдарында Ә. Жанкелдинмен бірге Қазақстанда тұңғыш ұлттық Қызыл Әскер бөлімдерін ұйымдастырды. Колчак әскерінің тылындағы партизандарға көмектесті.

1918 жылы қараша айында Аманкелді және Ә. Жанкелдин бастаған отряд ақ гвардияшылардан Торғай қаласын азат етті.

1919 жылы 20 сәуірде Торғайда Кеңес өкіметі құлатылды да, Аманкелді тұтқынға алынды.

18 мамырға қараған түнде Аманкелді Иманов айуандықпен өлтірілді. Батыр қазақ азаматтарын бір-біріне қарсы қойған аласапыран уақыттың саясатының құрбаны болды. Мәйіті бір жылдан кейін әуелі Алакөлге, кейін (1940) Аманкелді ауданына әкелініп жерленді. Қабірінің басына ескерткіш орнатылды. (мүсінші Х. Наурызбаев).

Аманкелдінің туған ауданы және республиканың көптеген елді мекендері батырдың есімімен аталады. Алматы қаласында, Астанада, Жезқазғанда, Арқалық қаласы мен аудан, облыс орталықтарында батырдың ескерткіш мүсіні орнатылып, көптеген елді мекендер, мектептер мен мәдениет ошақтары Аманкелді есімімен аталады. Арқалық қаласы мен Аманкелді ауданының орталығында арнайы музейлер ашылған.

А. Имановтың артында бәйбішесі Рәштан сүйген Рамазан, Шәріп есімді екі ұлы қалған. Рамазан – Қазақстандағы Коммунистік журналистика институтын бітірген алғашқы кәсіби журналистердің бірі, «Пионер» журналының тұңғыш редакторы болды. Әкесі туралы «Батырдың балалық шағы» деген кітабы жарық көрген. Шәріп – құрылысшы-инженер еді. Батырдың екі баласы да Ұлы Отан соғысы басталысымен өз тілектерімен қан майданға аттанып, Рамазан ұрыс алаңында ерлікпен қаза тапты да, Шәріп елге оралып, бейбіт еңбекке араласты. Рамазанның Батырлан есімді ұлы, Райхан есімді қызы бар, екеуі де ғылым кандидаты. Шәріптің артында Ақылбек есімді баласы, үш немересі қалған.

Аманкелді Имановтың ерлікке толы ғұмыры көптеген ақын-жазушылар, суретшілер мен композиторлардың шығармаларына арқау болды. Халық ақындары Ж. Жабаяев, О. Шипин, М. Әуезов, С. Мұқанов, Б. Майлин, Ғ. Мүсірепов, орыс жазушылары П. Кузнецов, Л. Соболев, Д. Снегин шығармаларын арнады. Украин жазушысы О. Десняк «Тургайский сокол» - «Торғай сұңқары», орыстың адыгей қаламгері И. Раевский «Амангельды и Алим» - «Аманкелді мен Әлім» повесін, Ғ. Мүсірепов, В. Иванов, Б. Майлин бірлесіп «Аманкелді» фильмінің киносценарийін жазды.

Халық суретшілері Ә. Қастеев («Аманкелді» портр., «Аманкелді шабуылы», «Торғай жорығы») пен Қ. Телжанов («Аманкелді», «Аманкелді қызыл атты әскері») Аманкелді образын тартымды бейнелеген. Он алтыншы жылдың дәл

өзінен бастап, дәл осы күндерге дейін Аманкелді жайынан қазақ халқының жыры бір үзілмеген еді. Халық поэзиясының алыбы Жамбыл Жабаев Аманкелдінің бүкіл ерлік күрестерінің тарихи мәнін дұрыс бағалаған. Бұл - батырға деген көп ұлтты одақтас еліміздің шексіз махаббаты, жарқын ескерткіші:

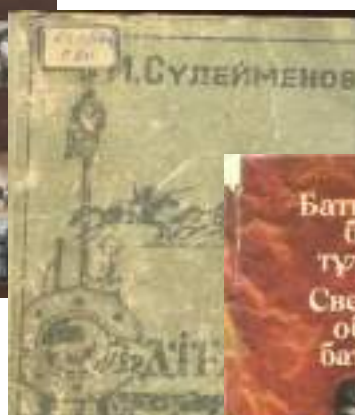
Ардагер Аманкелді ердің ері,
Кең өріс, жалпақ дала туған жері
Елі мен мекенінің туын ұстап
Қол бастап қан майданда аққан тері.
Ленинді жаны сүйіп соңына ерген,
Жауына ажал оғын тартқан мерген.
Шешеден ел қамқоры ұл боп туып,

Ер болып майданда да ұл боп өлген. – деп Жамбыл атамыз халық атынан үлкен түйіндеу жасайды.

Ақын-жазушыларымыз Н. Байғанин «Аманкелді туралы жыр», Ы. Адамбеков «Аманкелді», Е. Омарұлы «Ел батыры», Ғ. Қайырбеков «Большевик ауыл», Н. Ахметбеков «Аманкелді» дастан-жырларын батыр рухына арнады. Көп айтылып жүрген ақындардың сөзінің ішінде халық батыры Аманкелді Имановқа айтылған бір теңеу ол «алмас» деген сөз. Қай алмас дегенге: ел алмасы, тарихтың алмасы дер едік...

Аманкелді Иманов – қазақтың ұзақ тарихи керуенінде сайраған даңғыл жолы бар, самсаған қыран қолы бар, сардар деген аты бар үлкен ерлік көшінің басшысы. Оны халық жады, зердесі осылай танып, сақтап келе жатыр.

Амангелді Иманов туралы әдебиеттер:

Ол туралы әдебиеттер:

1. Аманкелді Үдербайұлы Иманов [Мәтін] // Торғай елі : энцикл. / құраст. Т. Рсаев ; ред. А. Ахметов. – Алматы: Арыс, 2013. – Б. 39-45.
2. Аманкелді батыр Үдербайұлы Иманов [Мәтін] // Астана : Энциклопедия. – Алматы: Атамұра, 2008. – Б. 181.
3. Аманкелді Иманов [Мәтін] // Торғай тарландары : өмірбаяндық энцикл. / Ә. Жақып. – Астана, 2009. – 1т. – Б. 73-82.
4. Аманкелді Иманов [Мәтін] // 4 томдық Қаз ССР қысқаша энциклопедия. – Алматы, 1998. – Т. 1. – Б. 65.
5. Ахметбеков, Н. Аманкелді [Мәтін] : дастандар / Н. Ахметбеков .; құраст.: С. Әсіпов, Ә. Бекбаев. - Алматы: Жазушы, 1990. - 520 б.
6. Батырдың биік тұлғасы [Мәтін] = Светлый образ батыра: [материалдар, фотодокументтер мен мақалалар жинағы] / құраст. Ш. Иманов, Х. Маданов. - Алматы: Қазақстан, 1986. - 144 б.
7. Елеуов, Т. Қазақстанда болған 1916 жылғы халық-азаттық көтерілісі [Мәтін] / Т. Елеуов. – Алматы: Қазақстан мемлекет баспасы, 1955. – 40 б.
8. Ермұратов, Х. Шұғылалы өлке [Мәтін] : тарихи очерктер / Х. Ермұратов. – Ақтөбе : А-Полиграфия, 2004. – 160 б.
9. Жұмағұлов, М. Қыран қазасы қияда [Мәтін] : роман, орысшадан ауд. Ғ. Қайырбеков. – Алматы: Жазушы, 1980. – 448 б.
10. Кеңбейіл, Мырзабай. Замандастар заңғары [Мәтін] : әдеби-танымдық, сыни зерттеу еңбектер / Мырзабай Кеңбейіл. - Алматы, 2009.- 312 б.
11. Қазақ ұлт-азаттық қозғалысы [Мәтін] : көп томдық / Т. Жұртбай. – Астана : Астана полиграфия, 2007. – Т. 7. – 344 б.
12. Қаһарлы 1916 жыл [Мәтін] = Грозный 1916 год: құжаттар мен материалдар жинағы = сб. док. и материалов / ред. А. Бермаханов. – Алматы : Қазақстан, 1998. – Т. 1. – 423 б.
13. Қаһарлы 1916 жыл [Мәтін] = Грозный 1916 год: құжаттар мен материалдар жинағы = сб. док. и материалов / ред. А. Бермаханов. – Алматы : Қазақстан, 1998. – Т.2. – 247 б.
14. Қозыбаев, М. Жауды шаптым ту байлап [Мәтін] / М. Қозыбаев. – Алматы : Қазақстан, 1994. - 192 б.
15. Нәсенев, Б. Абыралы – қанды жылдары [Мәтін] / Б. Нәсенев. – Новосибирск, 2002. – 2- бөлім. – 642 б.
16. Мұхамеджанов, З. Торғай комиссарлары [Мәтін] : тарихи очерк / З. Мұхамеджанов. - Алматы: Қазақстан, 1974. - 128 б.
17. Мырзағалиұлы, М. 1916-1917 жылдардағы Торғай қазақтарының көтерілісі [Мәтін] / М. Мырзағалиұлы.; жауапты ред.: Қ. Әбдіғапар ; алғы сөзін жазған: К. Нұрпейіс. - Алматы, 2005. - 168 б.
18. Нұрқанов, А. Дала қыраны [Мәтін] : деректі повесть / А. Нұрқанов. - Алматы: Жалын, 1980. - 144 б.

19. Нұрқанов, А. Халық батыры [Мәтін] / А. Нұрқанов. - Алматы : Қазақ мемлекет баспасы, 1962. - 178 б.
20. Сариева, Ы. Текті Торғай [Мәтін] / А. Нұрқанов. - Алматы : Қазақ мемлекет баспасы, 1962. - 178 б.
21. Сәрсекеев, Қ. Заманақыр [Мәтін] : халық батыры А. Имановпен Торғай даласында болған нақты тарихи фактілер / Қ. Сәрсекеев. – Алматы: - Жазушы, 1990. – 560 б.
22. Сәрсекеев, Қ. Қызыл жалау [Мәтін] : роман / Қ. Сәрсекеев. – Алматы: Жалын, 1979. – 272 б.
23. Сүлейменов, М. Әбдіғапар хан [Мәтін] : / М. Сүлейменов ; ред. бас. Қ. Әбдіғапаров. – Алматы: Ғылым, 1995. – Б. 94-99.
24. Торғай көтерілісі. 1916-1917 жж [Мәтін] : [күжаттар, мақалалар] / құраст.: Б. Әбдіғалиұлы. - Астана: Фолиант, 2016. - 248 б.
25. Аманкелді Иманов [Мәтін] : мақалалар, документтер, материалдар / құраст.: М. Қ. Қозыбаев, П. М. Пахмурный. - Алматы: Қазақстан, 1975. - 279 б.
26. Байжан, А. Кенесары хан мен Баубек батыр; Аманкелді Иманов пен Кейкі батыр [Мәтін] : деректі хикаяттар /А. Байжан.; алғы сөзін жазғ.: Ғ. М. Құсайынов, Ж. З. Оразбаев. - Алматы: Тоғанай Т, 2010. - 192 б.
27. Шоқай, М. Батыр большевик Аманкелді хақындағы ақиқат [Мәтін] : таңдамалы шығармалар: үш томдық / М. Шоқай. Алматы: Қайнар, 2007. – Т. 2. – Б. 205-209.

Мерзімді басылымдардағы жарияланымдар:

28. Абдуллин, Ә. Мыңбасының баласы [Мәтін] : [Аманкелді Имановтың туғанына 100 жылдық мерекелі тойына батырдың немересі Батырлан Рамазанұлы Амангелдиев қонақта] / Ә. Абдуллин // Торғай таңы. - 1973. - 3 шілде. - Б. 4.
29. Абдуллин, Ә. 1916 жылғы дүрбелеңнің бастауы [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов жайында] / Ә. Абдуллин // Қостанай таңы. - 2006. - 4 тамыз. - Б. 7.
30. Азаттық туын көтерген, халықтың ұлы – қас батыры [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов 100 жаста] // Лениншіл жас. – 1973. - 3 сәуір. – Б. 4.
31. Айдарова, Х. Жалынды күрескер, болшевик [Мәтін] / Х. Айдарова // Социалистік Қазақстан. – 1973. - 3 сәуір. – Б. 4.
32. Айқадамова, А. Амангелдінің домбырасы мұражай қорында / А. Айқадамова // Қостанай таңы. - 2016. - 16 тамыз. - Б. 4.
33. Айқадамова, А. "Батырдың асыл мұрасы" [Мәтін] : [кітапханада батыр Аманкелді Имановтың 140 жылдығына орай кеш ұйымдастырылды] / А. Айқадамова // Қостанай таңы. - 2013. - 1 наурыз. - Б. 3.

34. Айтбаева, Гүлмира. Батырдың асыл мұрасы [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Имановтың туғанына 135 жыл] / Гүлмира Айтбаева // Қостанай таңы. - 2008. - 11 маусым. - Б. 8.
35. Алмат, О. Бір суреттің тарихы... [Мәтін] : [ұлт-азаттық көтерілісіне 100 жыл] / А. Орекен // Арқалық хабары. - 2016. - 15 қаңтар. - Б. 3
36. Алмат, О. Тарихымызды бұрмаламайық [Мәтін] : [Ұлт-азаттық көтерілісі туралы] / О. Алмат // Арқалық хабары. - 2016. - 5 тамыз. - Б. 3.
37. Алпысбаев, Ә. Аманкелді қайда туған ? [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы дерек] / Ә. Алпысбаев // Жас алаш. - 1992. - 24 қаңтар. - Б. 3.
38. Асабаев, З. Батырдың ұрпақтары [Мәтін] : [Имановтың баласы Шәріп Имановпен сұхбат] / З. Асабаев // Мәдениет және тұрмыс. – 1981. - № 1. – Б. 6.
39. Ахатов, Ереке. Қазақстандағы Ұлт-азаттық көтеріліске – 90 жыл! Қаққан алғаш дабылды... [Мәтін] : [саяси сараптамалық әңгіме] / Ереке Ахатов // Біздің Торғай. - 2006. - 21 шілде. - Б. 2.
40. Ахатов, Ереке. Қазақстандағы Ұлт-азаттық көтеріліске – 90 жыл! Қаққан алғаш дабылды... [Мәтін] : [саяси сараптамалық әңгіме] / Ереке Ахатов // Біздің Торғай. - 2006. - 21 шілде. - Б. 2.
41. Ахметжанов, К. Сардар және оның ұрпағы [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Имановтың туғанына 100 жыл] / С. Ахметжанов // Торғай таңы. - 1973. - 19 қаңтар. - Б. 4.
42. Аян. Алаштың Амангелдісі [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / Аян // Қазақстан. – 2002. - № 2-3. – Б. 19.
43. Әбдірайымұлы, Ә. Қаһарлы 1916 жыл [Мәтін] : [ұлт-азаттық көтерілісіне - 100 жыл] / Ә. Әбдірайымұлы // Қостанай таңы. - 2016. –15 наурыз. - Б. 8.
44. Әбжанов, Азамат. Аманкелді қазасын естірту [Мәтін] : [Аманкелді қазасын естіртуші Әбжан Құндызбайұлы жайында] / Азамат Әбжанов // Қостанай таңы. - 2016. – 28 қазан. - Б. 11.
45. Әйтенова, С. Қан құны [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / С. Әйтенова // Заң газеті. – 1997. - 5 ақпан. – Б. 7.
46. Әкем қайтқан жастан әлдеқайда үлкенмін...[Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың немересі, жазушы Рамазан Амангелдиевтің ұлы Батырлан Амангелдиевпен сұхбат] / әңгімелескен Назым Дүтбаева // Қазақ әдебиеті. - 2011. – 11-17 қараша. – Б. 1,7.
47. Әлмағамбетов, Б. Аманкелді батырдың қазасы немесе бір тоқтамға келетін кез жетті [Мәтін] : [аңыз бен ақиқат] / Б. Әлмағамбетов // Парасат. - 1999. - № 4. – Б. 36-37.
48. Әлмағамбетов, Б. Батырдың асыл бейнесі [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Иманов жайлы] / Б. Әлмағамбетов // Торғай таңы. - 1980. - 6 маусым – Б. 4.

49. Әлмағамбетов, Б. Ескерткіш түбіндегі ой [Мәтін] : [Ұлт-азаттық көтерілісі туралы] / Б. Әлмағамбетов // Торғай таңы. - 1995. - 2 наурыз. – Б. 4.
50. Әлмағамбетов, Б. Таң алдында [Мәтін] : [1916 жылғы Торғай оқиғалары туралы деректі әңгіме] / Б. Әлмағамбетов // Торғай таңы. - 1973. - 6 қаңтар. – Б. 4.
51. Әлібеков, С. Құт қонған жерде [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы естеліктерден] / С. Әлібеков // Лениншіл жас. – 1973. - 3 сәуір. – Б. 4.
52. Әлімжанов, Ә. Дала өлкесінің комиссары [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы] / Ә. Әлімжанов // Торғай таңы. – 1973. - 16 наурыз. – Б. 4.
53. Әмірхамзин, Ғ. Тыныбай тоспасындағы айқас [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы өлең] / Ғ. Әмірхамзин // Торғай таңы. – 1973. – 5 желтоқсан.
54. Әсіпов, С. Тосқауыл [Мәтін] : [Қазақстандағы 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісінің 70 жылдығына] / С. Әсіпұлы // Торғай таңы. - 1986. - 3 қазан. - Б. 4.
55. Әсіпұлы, С. Пассионар [Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың туғанына 130 жыл] / С. Әсіпұлы // Егемен Қазақстан. - 2003. - 24 қыркүйек. – Б. 4.
56. Әубәкіров, Д. Мәдени жорық күндерінде Аманкелді жорықтары туралы [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы естеліктер] / Д. Әубәкіров // Мәдениет және тұрмыс. - 1977. - № 2. – Б. 16-17.
57. Бабасова, Баян. Ұрпағың саған тіл қатты [Мәтін] : (Аманкелді бабамның рухына] / Баян Бабасова // Аманкелді арайы. - 2008. - 5 қыркүйек. – Б. 3.
58. Байділдин, Ш. 1916 жылы ұлт-азаттық көтерілісінде Аманкелді батыр көтерген ту жайлы [Мәтін] : [Торғайдағы ұлт-азаттық көтерілісі жайында] / Ш. Байділдин // Қазақ. - 2013. - 16-30 тамыз. - Б. 6.
59. Байділдин, Ш. Аманкелді батыр бата алған киелі мешіт [Мәтін] : [Киелі мешіт жайында] / Ш. Байділдин // Арқалық хабары. - 2016. - 9 қыркүйек. - Б. 4.
60. Байділдин, Ш. Аманкелді батырдың серігі [Мәтін] : комиссар Сұлтан Бірәліұлы Бектасов жайлы не білеміз? / Ш. Байділдин // Қостанай таңы. – 2006. - 29 желтоқсан. - Б. 8.
61. Байділдин, Ш. Комиссар Сұлтан Бектасов [Мәтін] : [Ұлт-азаттық көтерілісіне 100 жыл] / Ш. Байділдин // Қостанай таңы. - 2016. - 29 наурыз. - Б. 10.
62. Байділдин, Ш. Тарихымызды түгендейік [Мәтін] : ["Өр Торғай-Ерлік мекені" атты экспедиция оңтүстік аймақта болды] / Ш. Байділдин // Торғай. - 2016. - 25 қараша. - Б. 4.
63. Байжанов, А. Батырдың ақырғы шайқасы [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / А. Байжанов // Торғай таңы. – 1973. - 6 қараша. – Б. 4.

64. Бейісұлы, Ж. Аманкелді батырдың зайыбы [Мәтін] : [оның кейінгі тағдыры қалай болды?] / Ж. Бейісұлы // Егемен Қазақстан. – 2004. - 17 қаңтар. – Б. 6.
65. Бекқазин, Т. Сарбаздар ұстасы [Мәтін] : [батыр Аманкелдінің ұстасы Садуақас жайлы] / Т. Бекқазин // Торғай таңы. – 1986. - 16 тамыз. – Б. 4.
66. Бүкіров, С. Аманкелді және Жезқазған өңірі [Мәтін] : [Аманкелді батыр көтерілісінің Жезқазған жеріне байланыстылығы] / С. Бүкірұлы // Коммунизм таңы. – 1977. - 28 қыркүйек. – Б. 4.
67. 1916 жылғы Амангелді Иманов бастаған ұлт - азаттық көтерілісі [Мәтін] : [Торғай топырағында болған көтеріліс жайлы] // Бала Би. –2005.- № 8. – Б. 2-3.
68. Григорьев, Б. Ерлік туралы шығарма [Мәтін] : [украин жазушысының Аманкелді туралы повесі] / Б. Григорьев // Торғай таңы. - 1971. – 31 наурыз. – Б. 4.
69. Досжанов, Х. Ұлт-азаттық қозғалысы Тәуелсіздік бастауы [Мәтін] : [көтеріліс басшысы А. Иманов жайында] / Х. Досжанов // Зерде (Қостанай таңы газетінің қосымшасы) - 2006. – 31 наурыз. - Б. 1.
70. Доспанбетов, Ұ. Қыран қазасы қияда [Мәтін] : [халық ерлігінің шежіресі] / Ұ. Доспанбетов // Торғай таңы - 1971. – 12 наурыз. - Б. 4.
71. Дүйісмағамбетов, М. Ардагер Аманкелді ердің ері... [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов жайында жаңа фильм] / М. Дүйісмағамбетов // Торғай таңы. - 1993. – 3 сәуір. - Б. 4.
72. Елеусізов, Ж. Ардагер [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / Ж. Елеусізов // Торғай таңы. – 1973. - 7 қыркүйек.
73. Ел Амангелді батырдың қазасын Әбдіғалпардан көрді [Мәтін] : Торғайдағы көтеріліс жайында журналист Бөгетбай Әлмағамбетпен сұхбат] / Әлмағамбет Б; сұхбаттасқан Бекен Қайратұлы // Аңыз адам. - 2016. - № 10 . - Б. 22-24.
74. Ержанұлы, Тұраш. Ерлік намыс ерлерді жатқызбаған [Мәтін] : [1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісінің басталғанына 90 жыл] / Тұраш Ержанұлы // Аманкелді арайы. – 2006. - 3 қараша. – Б. 2.
75. Жармағамбетов, Ербол. Роль в истории А. Иманова [Текст] : [о народном герое А. Иманове] / Ербол Жармағамбетов // Торғай. – 2016. – 13 октября. – С. 2.
76. Жармухамедов, М. Батырдың көркем әдебиеттегі бейнесі [Мәтін] : [А. Иманов пен 1916 жылы жазылған шығармалар] / Тұраш Ержанұлы // Аманкелді арайы. – 2006. - 3 қараша. – Б. 2.
77. Жақиярұлы, Аманкелді «Аманкелді батыр баба» қорына қолдау қажет[Мәтін] : [халық батыры А. Иманов қоры жайында] / Аманкелді Жақиярұлы // Қостанай таңы. – 2009. - 9 қаңтар. - Б. 7.
78. Жақыпов, Ә. Халық батыры – көркем әдебиет кейіпкері [Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың туғанына 110 жыл] / Ә. Жақыпов // Торғай таңы. – 1983. - 1 сәуір. – Б. 7.

79. Жарылғас, М. Қасиетті күрес дәстүрін қастерлейік [Мәтін] : [халық батырлары жайында] / М. Жарылғас // Торғай таңы. – 1991. - 9 ақпан.
80. Жаубай, Е. Ақиқаты айтылмаған ақтаңдақтар көп [Мәтін] : [Торғайдағы ұлт-азаттық көтерілісіне - 100 жыл] / Е. Жаубай // Қазақ үні. - 2016. – 14 маусым . - Б. 8-9.
81. Жәнібеков, Ө. Ардагер Аманкелді – ердің ері [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Иманов туралы] / Ө. Жәнібеков // Торғай таңы. - 1973. – 28 наурыз. - Б. 4.
82. Жұмабаев, Ғ. Ардагер Аманкелді – ердің ері [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Иманов туралы] / Ө. Жәнібеков // Торғай таңы. - 1973. - 28 наурыз. - Б. 4.
83. Жұмабаев, Ғ. Аманкелді Петербургте [Мәтін] : [баллада] / Ғ. Жаубай // Қазақ үні. - 2016. - 14 маусым . - Б. 8-9.
84. Жұмабаев, Ғ. Аманкелді Петербургте [Мәтін] : [баллада] / Ғ. Жаубай // Торғай таңы. - 1973. - 31 наурыз.
85. Жүнісбеков, М. Азаттық үшін алысқандар [Мәтін] : [Торғайдағы 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісінде қол бастаған қолбасшылар] / М. Жүнісбеков // Қостанай таңы. - 2002. - 29 қазан . - Б. 5.
86. Жүнісұлы, Ж. Абыройын асырды Арқалықтың: [халық батыры А. Иманов ескерткіші туралы] / Ж. Жүнісұлы // Қостанай таңы. – 2002 - 5 қараша.
87. Жолмырзаұлы, Е. Тайшым Орысұлы [Мәтін] : [Ұлт-азаттық көтерілісіне 100 жыл] / Е. Жолмырзаұлы // Мәдениет. - 2016 . - № 9 . - Б. 26-29.
88. Зікібаев, Е. Егіз туған секілді [Мәтін] : [толғау] / Е. Зікібаев // Торғай таңы. - 1973 . – 19 маусым.
89. Иманбаева, С. Аманкелді Имановтың өлімі [Мәтін] : [батыр Аманкелді Имановтың қазасы жайлы] / С. Иманбаева // Ақиқат. – 1999. - № 5. – Б. 4
90. Иманов, Б. Батыр баба [Мәтін] : [тарихи романның үзінді] / Б. Иманов // Ақжол. – 1992. - 5, 9, 19 желтоқсан.
91. Иманов, Б. Аманкелді батыр [Мәтін] : [романның үзінді] / Б. Иманов // Аманкелді арайы. - 2015. - 13 қараша. - Б. 7.
92. Иманов, Ш. Октябрь туын ұстаған [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / Ш. Иманов // Жұлдыз. – 1979.- № 11. – Б. 168-177.
93. Исина, З. Халық батыры [Мәтін] : [батыр А. Имановтың туғанына 120 жыл] / З. Исина // Торғай таңы. – 1993. – 3 сәуір.
94. Ислямиева, К. Ер бейнесі – ел есінде [Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың туғанына 109 жыл] / К. Ислямиева // Тың шұғыласы. – 1982. – 3 сәуір. – Б. 4.
95. Карпенко, Н. Ер есімі – ел есінде [Мәтін] : [Қазақстандағы 1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісінің 70 жылдығына] / Н. Карпенко // Коммунизм таңы. – 1986. – 17 желтоқсан. – Б. 3.
96. Кенебаев, К. Шежіре қарт сыр айтады [Мәтін] : [батыр Аманкелді Имановтың туғанына 100 жыл толу қарсаңында] / К. Кенебаев // Торғай таңы. – 1973. – 14 наурыз. – Б. 4.

97. Кеңбейілов, М. Армысың, ару мекен [Мәтін] : [Торғай батырлары туралы] / М. Кеңбейілов // Торғай таңы. – 1979. – 11, 12, 18, 19 желтоқсан. - Б. 35-36.
98. Қабажаева, Тамаша. Қойнауы тарих, киелі мекен - Торғайым [Мәтін] : / Тамаша Қабажаева // Мектептегі сыныптан тыс жұмыстар. – 2013. - №12. – Б. 35-36.
99. Қайырбеков, Ғ. Ақырғы алып көтерілістің көсемі [Мәтін] : [батыр Аманкелді Имановтың 120 жылдығы] / Ғ. Қайырбеков // Халық кеңесі. – 1993. - 30 наурыз. - Б. 3.
100. Қаршығалин, Н. Ел бастап, тұлпар мініп, ту көтерген [Мәтін] : [батыр Аманкелді Имановтың туғанына 125 жыл] / Н. Қаршығалин // Сары арқа. - 1998. - № 4. – Б. 7-13.
101. Қоденұлы, М. 1916 жылғы Торғай даласындағы ұлт-азаттық көтеріліске 100 жыл [Мәтін] : [Торғай даласындағы көтеріліс жайында] / М. Қоденұлы // Торғай. - 2016. - 16 желтоқсан. - Б. 6.
102. Қоденұлы, М. Табыстырған Майдамтал [Мәтін] : [болған оқиғаның ізімен] / М. Ходенұлы // Қостанай таңы. - 2013. - 13 қараша. - Б. 8-9
103. Қозыбаев, М. Қазақ халқының бостандығы жолындағы күрескер [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / М. Қозыбаев // Торғай таңы. – 1973. - 28 наурыз.
104. Қорғанбеков, Д. Азаттық ардагері [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / Д. Қорғанбеков // Торғай таңы. – 1973. - 6 маусым.
105. Қуандықұлы, Қ. Батырдың анасы, жары Үрпекте жерленген [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді батыр туралы деректер] / Қ. Қуандықұлы // Аманкелді арайы. - 2013. - 5 сәуір. - Б. 2.
106. Қуандықұлы, Қ. Батырды Батпаққараға қалай жеткізді [Мәтін] : [Еңбек ардагері Сейіткамал Сейтеновтың естелігі] / Қ. Қуандықұлы // Тың шұғыласы. - 1988. - 3 наурыз. - Б. 4.
107. Құлияс, Т. Әбекеннің бақыты [Мәтін] : [батыр Аманкелді Имановтың сарбазы Әбдірахман Ыбыраев туралы] / Т. Құлияс // Торғай таңы. – 1973. – 3 сәуір. - Б. 4.
108. Құлияс, Т. Ерлер есімі - ел есінде [Мәтін] : [Торғайдағы ұлт-азаттық көтеріліс] / Т. Құлияс // Қазақ. – 2016. - 22-29 қаңтар. - Б. 11.
109. Құмаров, Т. Қаз қалпында [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Имановтың туғанына 100 жыл] / Т. Құлияс // Лениншіл жас. – 1973. - 4 сәуір.
110. Құрманбай, Ш. Қасым Қайсенов Аманкелді батырмен қалай кездесті? [Мәтін] / Ш. Құрманбай // Айқын. – 2007. - 5 сәуір. - Б. 7.
111. Ламашев, Ә. Батырдың биік тұлғасы [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / Ә. Ламашев // Торғай таңы. – 1983. - 16 тамыз.
112. Лекеров, К. Аманкелді – ақын жырларында [Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың 100 жылдығына орай] / К. Лекеров // Торғай таңы. – 1973. – 23 наурыз. – Б. 4.

113. Маданов, Х. Амангелді – ардагер, ердің ері [Мәтін] : [А. Иманов туралы] / Х. Маданов // Коммунизм таңы. - 1973. - 6 наурыз.
114. Маданов, Х. Ол өмірін күреске арнады [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы естеліктерден] / Х. Маданов // Лениншіл жас. - 1973. - 3 сәуір.
115. Милованов, Н. Амангелді Имановтың соңғы түні [Мәтін] : [батыр Аманкелді Иманов туралы] / Н. Милованов // Торғай таңы. – 1972. - 10,14,16 наурыз.
116. Мусин, Жанайдар. Даңқ ізімен [Мәтін] : [батыр Аманкелді Иманов туралы естеліктерден] / Жанайдар Мусин // Лениншіл жас. – 1973. – 3 сәуір. - Б. 4.
117. Мұсабаева, Зарина. Тұғыры биік тұлға [Мәтін] : [Аманкелді Имановтың туғанына – 140 жыл] / Зарина Мұсабаева // Қостанай-АГРО. – 2013. – 14 наурыз. - Б. 11.
118. Мұсабаев, Хамитбек. Абыройы асқан, алға басқан [Мәтін] : [батыр Аманкелді Иманов атындағы аудан жайлы] / Хамитбек Мұсабаев // Қостанай таңы. - 2016. - 14 қыркүйек. - Б. 5-6.
119. Мұсабаев, Х. 109 жасқа қараған қарт ана [Мәтін] : [тыл және еңбек ардагері Бижамал Бектепбергенова туралы] / Х. Мұсабаев // Қостанай таңы. - 2013. - 7 наурыз. - Б. 4.
120. Мұсабаев, Х. Терісбұтаққа тұңғыш сапар [Мәтін] : [батырдың бастау бұлағы, асыл тұрағы, ерлік шырағы] / Х. Мұсабаев // Аманкелді арайы. – 2013. - 5 сәуір. - Б. 1-2.
121. Мұхамеджанов, З. Ел ардақтаған есім [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов туралы] / З. Мұхамеджанов // Торғай таңы. – 1980. - 15 тамыз.
122. Мұхамеджанов, З. Халық бостандығы үшін [Мәтін] : [халық батыры А. Иманов сарбаздары туралы] / З. Мұхамеджанов // Коммунизм таңы. – 1977. - 9 мамыр.
123. Нұржанов, Х. Торғайдың толқу кезінен естелік [Мәтін] : [Ұлт-азаттық көтерілістің 100 жылдығына орай] / Х. Нұржанов // Арқалық хабары. – 2016. - 15 шілде. - Б. 4.
124. Нұрқанов, А. Халық батыры [Мәтін] : [батыр А. Имановтың 100 жыл толу қарсаңында] / А. Нұрқанов // Лениншіл жас. – 1973. - 20 наурыз. – Б. 3.
125. Нұрқанов, А. Асыл мұра зерттеліп біткен жоқ [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы] / А. Нұрқанов // Лениншіл жас. – 1973. - 3 сәуір.
126. Нұрманов, Ж. Бабаларымның батыр екені даусыз [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы] / А. Нұрқанов // Лениншіл жас. – 1973. - 3 сәуір.
127. Оразаев, Ф. Батыр бейнесі - өнер сахнасында [Мәтін] : [А. Иманов туралы пьеса туралы] / Ф. Оразаев // Лениншіл жас. – 1973. – 3 сәуір. – Б. 4.
128. Оспанұлы, Серікбай. 1916 жыл және «Қазақ» газеті [Мәтін] : [Торғайдағы ұлт-азаттық көтеріліс] / Серікбай Оспанұлы // Қазақ. – 2016. – 22-29 сәуір. - Б. 11.

129. Рақымжанқызы, Ұ. Батыр өмірінен сыр шертеді [Мәтін] : [батыр Аманкелді Иманов туралы] / Ұ. Рақымжанқызы // Қостанай таңы. – 1998. - 6 қазан. - Б. 6.
130. Рсаев, Таңатқан. Батырдың асыл мұрасы [Мәтін] : [батыр А. Имановтың "шежіре кітап" деректі құжаты туралы] / Таңатқан Рсаев // Торғай таңы. - 1979. - 15, 16 қараша. – Б. 4.
131. Сәрсекеев, Қ. Қазақтың Жақаны [Мәтін] : [батыр Амангелді Иманов туралы] / Қ. Сәрсекеев // Жас Өркен Қостанай. – 2005. - № 4. – Б. 2.
132. Сейдахмет, Қабылахат. Азаттық үшін айқас [Мәтін] : [1916 жылғы Торғай көтерілісі туралы баяндама] / Қабылахат Сейдахмет // Қостанай таңы. – 2013. - 8 қараша. - Б. 8.
133. Сейітұлы, Н. Батырдың зайыбы [Мәтін] : [батыр А. Имановтың зайыбы Балым туралы шындық] / Н. Сейітұлы // Егемен Қазақстан. – 2004. – 14 қыркүйек. – Б. 3.
134. Сүлейменов, М. Бес батыр [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Иманов туралы] / М. Сүлейменов // Торғай таңы. - 1996. – 7 қыркүйек. - Б. 4.
135. Сүлейменов, М. Батырдың бейіті қайда? [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Иманов туралы] / М. Сүлейменов // Халық кеңесі. - 1992. – 6 наурыз. - Б. 4.
136. Сұлтанов, Қайыркен. Батырдың сарбазы [Мәтін] : [батыр Аманкелдінің сарбазы Ыбырай Атамбеков жайлы] / Қайыркен Сұлтанов // Торғай таңы. - 1973. – 31 наурыз. - Б. 4.
137. Тәж-Мұрат, Мақсат. Үзілген үзеңгі [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Имановтың өлімінің шындығы туралы] / Мақсат Тәж-Мұрат // Қазақ. – 2015. – 18-25 қыркүйек. - Б. 5, 6.
138. Тәж-Мұрат, Мақсат. Үзілген үзеңгі [Мәтін] : [халық батыры, жерлесіміз Аманкелді Иманов туралы] / Мақсат Тәж-Мұрат // Қазақ. – 2015. – 21-28 тамыз. - Б. 5, 6.
139. Төлепова, Г. Халық батыры [Мәтін] : [батыры А. Иманов туралы] / Г. Төлепова // Жаңа өмір. - 1986. – 6 қазан. - Б. 3.
140. Тұрғынбеков, С. Сардар революция ардагері [Мәтін] : [батыр А. Иманов туралы өлең-очерк Октябрьдің 60 жылдығына арналған] / С. Тұрғынбеков // Коммунизм таңы. - 1977. – 19 тамыз. - Б. 4.
141. Халық батыры [Мәтін] : [халық батыры А. Имановтың туғанына 115 жыл] // Жаңа өмір. - 1988. – 31 наурыз. - Б. 4.
142. Шәкібаев, С. Қанды қара немесе халық қарғысына ұшыраған кім? [Мәтін] : [батыр А. Иманов көтерілісі туралы] / С. Шәкібаев // Коммунизм таңы. – 1989. – 18 мамыр. – Б. 4.
143. Шүкірбеков, Қ. Қастеевтің қайталанбас қолтаңбасы [Мәтін] : [суретші Ә. Қастеевтің батыр А. Имановтың портретін салғандығы туралы] / Қ. Шүкірбеков // Түркістан. – 2016. - 31 наурыз. – Б. 6.
144. Шүкірұлы, С. Қараман Досай қажының Аманкелді батырға берген батасы [Мәтін] : [халық батыры Аманкелді Имановқа берілген бата жайында] / С. Шүкірұлы // Ана тілі. - 1996. – 29 тамыз. – Б. 8.

Амангелді – Рахмет ауылы арасындағы көтерме жол бойындағы Бегімбет Алакөлі қорымы. Рахмет ауылынан 25 шақырым. Осы жерде Амангелдінің бірінші әйелі Рәш Сайдалықызы жатыр (1886 – 1920). Торғайдан Амангелді батыр сүйегін 1920 жылы осы жерге әкеліп жерлеген. Батыр сүйегін 1940 жылы Амангелді ауданы қорымына, 1956 жылы Амангелді ескерткіші жанына жерлеген.

«Азаттық туын көтерген, халықтың ұлы – қас батыр!»

Қопабай баласы ақын Қарсақ қазақ ауыз әдебиетін дамытуға өзіндік үлес қосқан, өз заманының дүлдүлі, арқалы, рухты, дара дарын болған. Қарсақ ақынның 1944 жылы Аманкелдінің ауылында оның жау қолынан қаза тапқанына 25 жыл толуын еске түсіруге арналған жиында толғаған үлкен толғауы.

Қазақта шыққан батыр Аманкелді,
Айтайық, ауызға алып кемеңгерді.
Ескерткіш 25 жыл үлкен думан,
Жинадың тамаша ғып тәмам елді.
Батырдың батырлығы жұрттан
асқан,
Жолына социализм қадам басқан.
Жасынан еңбекшіге қорған болған,
Байлармен сол кезде-ақ
қарсыласқан.
Көрсеткен өз тұсында батырлықты,
Дұшпанын ерегескен жерге тықты.
Дәуіріне патшалықтың қарсы
болған,
Ол кезде жан болған жоқ ондай
мықты.
Халықтың қамын ойлап қорған
болды,
Шығарды сан адамды түскен
тордан.
Заңына Николайдың қарсы болып,

Соқтырды қару-жарақ өзі қолдан.

Болды ғой өзі батыр, өзі мерген,
Қайраты артық болды талай ерден.
Бостандық адамзатқа бола ма деп.
Жиналып дүйім халық соңына
ерген.
Қайраты бала жастан судай тасты,
Соңына ертіп алды талай жасты.
Патшаға қарсы болып ұйымдасты,
Жылына мың тоғыз жүз он
алтыншы.
Қазақтың жол бастады баласына,
Сарыарқа әскер жинап даласына.
Ленинмен ауызба-ауыз
сөйлеспекке,
Барды ғой Петроград қаласына.
Ұлы көсем батырымды қарсы
алған,
Мақсаты қабыл болды іздеп барған.
Тағынан Николайды бір құлатсақ,

Біздерде қалмас депті ешбір арман.
Не күшті ұйымдасқан ұйым күшті,
Көсемдер қолға алса бұл жұмысты.
Барар жер, басар тауы қалмаған
соң,
Қуылып сұм Николай тақтан түсті.
Партия өкіметпен орналасты,
Елімнің қараңғыдан көзін ашты.
Ортада қызыл туды көтерген соң,
Ел жеген қу мен сұмдар бізден
қашты.
Тілегі батырымның қабыл болды,
Қиратқан қамал бұзып, шынжыр
торды.
Халқына Қазақстан ат бергізіп,
Жеткізді дәрежеге біздің қолды.
Халықтың біздің ел көзін ашқан,
Бір бауыр – орыс, қазақ араласқан.
Бірлескен біздің күшке кім
шыдайды,
Жеңіліп немістер де қайта қашқан.
Жықпайды қамаған жау қызыл
тілді,
Жастарым тәуекелге белін буды.
Батырдан тағылым алған
геройларым,

Фашистке қырғын беріп қайта
куды.
Бұл батыр 25 жыл болған бұрын,
Ден қойып аңғарғанға сөзім
шырын.
Жаулардан жеңіліс тауып
қырылуы,
Батырға қылған тойып болған
ырым.
Біздің ел жауға жерін бере
алмайды,
Жау көрсе бойын тежеп тұра
алмайды.
Орнаған байлық пенен
бостандықты,
Сырттағы дұшпан күндеп көре
алмайды.
Батырым ойлап өскен елдің қамын,
Халқы үшін аямаған жаудан
жанын.
Шаттықпен Қазақстан қылған
тойын,
Халқына бүкіл елдің болды мәлім, -

деп Қарсақ ақын Аманкелді батырдың ерлігін, адамгершілігін, елге сіңірген еңбегін жырлайды.

Аманкелді Имановтың өмірі мен қызметінің қысқаша хроникасы

Аманкелді 1873 жылы 3 апрельде Торғай уезі Қайдауыл болысының № 3 ауылында туды.

1881 – 1884 жылдары Аманкелді ауыл молдасынан оқып, сауат ашты.

1887 жылдан бастап аманкелді байларға батырақ болып жалданды.

1908 жылы қазақтардың үкімет қарауыл командасы солдаттарымен қарулы соқтығысын басқарып, Аманкелді бұл үшін түрмеге қамалды.

1909 жылы Атбасарда Аманкелді Әділбек Майкөтовпен танысты.

1912 жылы Атбасарда Аманкелді Әділбек Майкөтовпен екінші рет кездесті.

1912 жылдың соңы мен 2013 жылдың бірінші жартысында Аманкелді

Ә. Жанкелдинмен бірге Торғай облысының ауылдарын аралады.

1914 жылдың февралінде түрмеге қамалған шаруалардың ісі бойынша Петербургке барды.

1916 жылдың бірінші жартысында Аманкелді саяси көзқарасы үшін Байқоңырдың жер қазу жұмысына жер аударылған, 1905 – 1907 жылдардағы революцияға қатысқан И. Деевпен танысып кездесіп жүреді.

Июль айының ортасында Аманкелді Иманов Торғай уезінде көтерілісшілердің алғашқы отрядын ұйымдастырды.

Июль айының соңында А. Иманов Досан қопасында Торғай болысы көтерілісшілер отрядтары басшыларының жиынын өткізді.

Август айының басында Торғай уезінің Сұрша тоғайына жиналған көтерілісшілер Аманкелді Имановты өздерінің бас қолбасшысы (сардар) етіп сайлады.

Август айының соңында, сентябрь айының бірінші жартысында Имановтың партизандық отряды жазалаушылармен бірқатар сәтті ұрыстар жүргізді.

17 сентябрьге қарай Аманкелді Иманов бастаған жергілікті көтерілісшілермен қатар Ақмола облысының Петропавл және Атбасар уездерінің, Сырдария болысының Перовск уезінің және Торғай болысының Қостанай уезінің партизандық отряды Торғай уезіне шоғырландырылды. Олар Ырғыз, Торғай жолы бойындағы почта станциясын басып алды және телеграф сымдарын үзді.

23 октябрьде көтерілісшілер Аманкелді Имановтың басшылығымен Торғайды қоршай бастады.

Ноябрь айының бірінші жартысында Торғай болысындағы көтеріліс жалпы халықтық сипат алды. Аманкелді Иманов жауынгерлерінің жалпы саны 50 мың адамнан асты.

4 ноябрьде Торғайды қоршауға алған көтерілісшілер отряды басшыларының кеңесінде қалаға шабуыл жасау жөніндегі Аманкелді Имановтың ұсынысы қабылданды.

6 ноябрьде Аманкелді Имановтың басшылығымен көтерілісшілер шабуылға шықты, олар қаланың бір бөлігін басып алды, бірақ артиллерия мен пулеметтен атқылаудан кейін кері шегінді.

Ноябрь айының соңында көтерілісшілердің көпшілік бөлігі Торғайдан 120 -150 шақырым жердегі Батпаққара селосына бекінді. Осы жерде көтерілісшілер қарулы күштерінің штабы құрылды

3 ноябрьде Торғай өзенінің бойында Аманкелді Иманов бастаған отряд пен жазалаушылар арасында ұрыс болды. Көтерілісшілер аса ерлікпен соғысты. Жау шегінді.

1917 жылы 12 январьға қараған түн Торғай – Шолақсай жолы түгелдей көтерілісшілердің қол астына көшті.

18-20 февральда Торғай уезінің Құмкешу ауылына жақын жерде көтерілісшілер мен жазалаушылар отряды арасында айқас болды.

Көтерілісші жолдастарына өз сарбаздарымен Аманкелді Иманов көмекке келді.

21-24 февральда Аманкелді Имановтың көтерілісшілер отряды ерлікпен қарсылық көрсеткеннен кейін күш жинап, күресті онан әрі жалғастыру үшін Батпаққараны тастап шығып, құм арасына кетті.

Февраль айының соңында Аманкелді Имановтың сарбаздары Батпаққараға қайта оралды. Көтерілісшілер отряды Торғай уезінің Қарақоға, Сарықопа, Бірінші Наурызым болыстарына келе бастады.

1917 жылдың март айында Торғай даласында соғыс жағдайы әлі сақталып қалған еді. Жазалаушылар отряды көтеріліске қатысушылардың ізіне түсумен болды.

1917 жылдың июль айында Уақытша үкімет органдарының рұқсатымен алашордашылар ұйымдастырған байлар соты болды. Сот Аманкелді Имановты Сібірге он жылға жер аударуға үкім шығарды. Ұлы Октябрь социалистік революциясы туралы хабардың жетуіне байланысты үкім орындалмай қалды.

1917 жылдың жазы мен күзінде А. Иманов және большевиктік көзқарастағы Н. Токарев, Қ. Қайдосов, Х. Токин Торғай кедейлерінің арасында үгіт жүргізді, олар өз үгіттерінде буржуазиялық Уақытша үкіметтің отаршылдық саясатын әшкереледі.

1917 жылдың соңы мен 1918 жылдың басында Торғай уезінде Совет үкіметі орнады. Совет өкіметінің әскери тірегі А. Имановтың отряды болды.

1918 жылдың 21 марты мен 3 апрелі аралығында А. Иманов Торғай уезі еңбекшілерінің атынан Орынборда өткен жұмысшы, солдат, шаруа және қазақ депутаттары Советтерінің Торғай облыстық бірінші съезіне қатысты.

26 мартта А. Иманов съездің шаруашылық істері жөніндегі комиссиясына мүшелікке сайланды.

4 апрельде А. Иманов Советтердің Торғай облыстық съезі делегаттары топтарымен бірге дутовшылардың Орынборға жасаған шабуылына тойтарыс беруге қатысты.

1918 жылдың апрель – май айларында А. Иманов съезд шешімін түсіндірді. Торғай даласында ауылдық және болыстық Советтерді құруға және нығайтуға, жер туралы лениндік Декретті жүзеге асыруға қатысты.

Май айында Торғайда контрреволюциялық төңкеріс болды.

Июнь айынан декабрь айына дейінгі аралықта А. Иманов ақ гвардияшылардың тылында Дутовтың контрреволюцияшыл бандылары мен алашордашыларға қарсы партизандық қозғалысты ұйымдастырды.

Декабрь айының ортасында Ә. Жанкелдин, А. Иманов және И. Киселев бастаған отряд Торғай қаласын ақ гвардияшылар мен алашордашылардан азат етті. А. Иманов Торғай уезінің әскери комиссары болып тағайындалды.

Декабрьдің екінші жартысында Торғайда большевиктік партия ұйымы құрылды. Аманкелді Иманов РКП (б) мүшелігіне өтті.

1919 жылғы 8 январьда А. Иманов Далалық Қырғыз (Қазақ, - ред.) өлкесі Төтенше комиссары мен Торғай облыстық әскери комиссарынан Қызыл Армия бөлімдерін ұйымдастыру үшін қолхатпен 10 мың сом ақша алды.

Январь-март айларында Ә. Жанкелдин, А. Иманов жастардан Қызыл Армия бөлімдерін құрды, уездік әскери комиссариатын, оның жанынан взвод және бөлім командирлерін даярлайтын мектеп, оққ командасын және пулеметшілер курсын ұйымдастырды.

9 апрельде А. Иманов Қостанайдан қашып келгендерді Қызыл Армия отрядтарына алудың мүмкіндігі туралы губерниялық әскери комиссары Н. Токаревке телеграмма жіберді.

1919 жылдың 18 апрелінде Аманкелді губерниялық әскери комиссариатынан өз отрядымен Ақтөбе майданындағы совет жауынгерлеріне қосыл деген бұйрық алды. 19 апрельде А. Иманов барлық мекемелердің және гарнизонның Торғайдан Шалқарға көшуіне бұйрық берді.

1919 жылдың 20 апрелінде Торғайға Таранның отряды келді. А. Иманов Л. Таранмен және К. Иноземцев және көптеген Қызыл Армия жауынгері тұтқындалды.

1919 жылдың 18 майында Аманкелді Иманов алашордашылардың қолынан қаза тапты.

А. ҚОЖАБАЙҚЫЗЫ А. ҚОЖАБАЙҚЫЗЫ — 100 ЖАС

АБЫРОЙЫ АСҚАН, АМАНГЕЛДІ АУДАНЫ

Амангелді ауданының абыройы асқан. Ауданымыздың дамуына қосқан зор үлесін еске алатын бұл мақалада ауданымыздың тарихы мен қазіргі жағдайы туралы сөз қозғалды.

АЛҒА БАСҚАН ҒАСЫРЛЫҚ ТОЙҒА ӨЗІР

Алға басқан ғасырлық тойға өзір. Бұл мақалада ауданымыздың дамуына қосқан зор үлесін еске алатын бұл мақалада ауданымыздың тарихы мен қазіргі жағдайы туралы сөз қозғалды.

Амангелді қазасын естірту немесе Өбжан Құндызбайұлы

Амангелді қазасын естірту немесе Өбжан Құндызбайұлы. Бұл мақалада ауданымыздың дамуына қосқан зор үлесін еске алатын бұл мақалада ауданымыздың тарихы мен қазіргі жағдайы туралы сөз қозғалды.

Аманкелді Имановтың ұлы Рамазан.

Аманкелді Имановтың ұлы Шәріп.

Аманкелді Имановтың қызы Мәкен.

Сейітқасым Көшімбеков, Аманкелдінің қарулас серігі.

Торғай облыстық Советі 1-съезі делегатының билеті.

Аманкелді Имановтың күнделігінің бір беті.

«Комсомол» колхозының председателі, Аманкелді отрядының мыңбасысы Ыбырай Атамбековке И. В. Сталиннен келген телеграмма.

Торғайдағы 1919 жылы А. Иманов тұрған және әскери комиссариат үйі.

А. Иманов оқыған медресе.

Халық батыры Амангелді Иманов атындағы мұражай 1969 жылы ашылды.

**Аманкелді ауданында орнатылған батырлар мемориалы
Жәуке батыр, Үдербайұлы Иман, сары Қошқар батыр**

**Амангелді ауданына қарасты Үрпек ауылы маңында
1916 жылғы ұлт-азаттық көтерілісшілерінің ұстаханасы орналасқан**

**Амангелді Ұдербайұлы Имановтың
Алматы қаласындағы ескерткіші**

**Амангелді ауданынан 13 шақырым қашықтықтағы
Үрпек ауылында 1916 жылғы Торғай көтерілісшілерінің штаб
квартирасы орналасқан**

**Торғай өлкесіндегі ұлт-азаттық көтерілістің қолбасшысы
халық батыры Амангелді Үдербайұлы Имановқа ескерткіш
Амангелді ауданы орталығында жастар демалыс алаңында орналасқан**

«Аманкелді» көркем фильмінен үзінді
Ғ. Мүсірепов, В. Иванов, Б. Майлин бірлесіп «Аманкелді» фильмінің киносценарийін жазды. Қазақ кинематографистері «Ленфильм» киностудиясымен бірігіп «Аманкелді» фильмін 1937 жылы көрсетілімге шығарды. Аманкелді ролінде Қазақ ССР-нің халық артисі Елубай Өмірзақов.

Есімдердің алфавиттік көрсеткіші

- Абдуллин, Ә. – 28-29
Айдарова, Х. – 31
Айқадамова, А. – 32-33
Айтбаева, Г. - 34
Алмат, О. – 35-36
Алпысбаев, Ә. - 37
Асабаев, З. – 38
Ахатов, Е. – 39-40
Ахметбеков, Н. - 5
Ахметжанов, К. - 41
Аян. - 42
Әбдірайымұлы, Ә. - 43
Әбжанов, А. - 44
Әйтенова, С. - 45
Әлмағамбетов, Б. - 47-50
Әлібеков, С. - 51
Әлімжанов, Ә. - 52
Әмірхамзин, Ғ. - 53
Әсіпов, С. – 54-55
Әубәкіров, Д. - 56
Бабасова, Б. - 57
Байділдин, Ш. - 58-62
Байжан, А. - 26, 63
Бейісұлы, Ж. - 64
Бекқазин, Т. - 65
Бүкіров, С. - 66
Григорьев, Б. - 68
Досжанов, Х. - 69
Доспанбетов, Ұ. - 70
Дүйісмағамбетов, М. – 71
Елеуов, Т. - 7
Елеусізов, Ж. - 72
Ержанұлы, Т. - 74
Ермұратов, Х. - 8
Жақиярұлы, А. - 77
Жақыпов, Ә. - 78
Жармағамбетов, Е. - 75
Жармухамедов, М. - 76
Жарылғас, М. - 79
Жаубай, Е. - 80
Жәнібеков, Ә. - 81
Жолмырзаұлы, Е. – 87
Жұмабаев, Ғ. - 82-84
Жұмағұлов, М. - 9
Жүнісбеков, М. - 85
Жүнісұлы, Ж. - 86
Зікібаев, Е. - 88
Иманбаева, С. - 89
Иманов, Б. - 90-91
Иманов, Ш. - 92
Исина, З. - 93
Ислямиева, К. - 94
Карпенко, Н. - 95
Кенебаев, К. - 96
Кеңбейіл, М. - 10, 97
Қабажаева, Т. - 98
Қайырбеков, Ғ. - 99
Қаршығалин, Н. - 100
Қоденұлы, М. - 101-102
Қозыбаев, М. - 14, 103
Қорғанбеков, Д. - 104
Құлияс, Т. - 107-108
Құмаров, Т. - 109
Құрманбай, Ш. - 110
Қуандықұлы, Қ. - 105-106
Ламашев, Ә. – 111
Лекеров, К. – 112
Маданов, Х. – 113-114
Милованов, Н. – 115
Мусин, Ж. - 116
Мұхамеджанов, З. - 16, 121-122
Мұсабаева, З. – 117
Мұсабаев, Х. – 118-120
Мырзағалиұлы, М. - 17
Нәсенов, Б. – 15
Нұржанов, Х. - 123
Нұрқанов, А. - 18-19, 124-125
Нұрманов, Ж. - 126

Оразаев, Ф. – 127
Оспанұлы, С. - 128
Рақымжанқызы, Ұ. - 129
Рсаев, Т. - 130
Сариева, Ы. - 20
Сәрсекеев, Қ. - 21-22, 130
Сейдахмет, Қ. – 132
Сейітұлы, Н. - 133
Сүлейменов, М. – 23,134-135
Сұлтанов, Қ. - 136

Тәж-Мұрат М. – 137-138
Төлепова, Г. - 139
Тұрғынбеков, С. – 140
Шәкібаев, С. - 142
Шоқай, М. - 27
Шүкірбеков, Қ. – 143
Шүкірұлы, С. – 144

Мазмұны:

1. Құрастырушыдан.....	3
2. Азаттық үшін алысқан ер.....	4-6
3. Аманкелді Иманов туралы әдебиеттер.....	7
4. Ол туралы әдебиеттер.....	8-9
5. Мерзімді басылымдардағы жарияланымдар.....	10-17
6. Азаттық туын көтерген, халықтың ұлы – қас батыр.....	18-19
7. Өмірі мен қызметінің қысқаша хроникасы.....	19-22
8. Батыр туралы жарияланымдар мен фотосуреттер.....	23-33
9. Есімдердің алфавиттік көрсеткіші.....	34-35

***Біздің кітапхананың мекен-жайы:
110300, Қостанай облысы, Арқалық қаласы
Абай көшесі, 62. Тел. (факс) 7-09-16.
E – mail:arkounb@mail.ru***

***Құрастырушы: Г.К. Сейтқожина
Компьютерлік терілім: Г. К. Сейтқожина
Редактор: Ә. Қ. Ахметжанова
Шығарылымға жауапты: К.Б. Борибаева
Басуға қол қойылды 16.03.2018
Таралым 5
Басылым: ксерокс
Көлемі 0,4***